

Göbekli Tepe. Det første tempel i verden

**Jægerfolk fra stenalderen byggede verdens ældste tempel for 12.000 år siden.
Og de valgte et sted med lav infralyd fra jorden og sære magnetiske fænomener.
2.000 år senere begravde de helligdommen.**

Af Klaus Aarsleff.

Store dele af jordklodens nordlige halvkugle var dækket af et vældigt op til 3 km tykt panser af is under den seneste istid. Det var en tid af ufattelig frost og kulde, som varede over 100.000 år. Over de mange årtusinder skete det med mellemrum, at en lidt varmere periode mildnede klimaet, og så trak isdækket sig lidt tilbage.

De varmere perioder gav mulighed for at små grupper af mennesker kunne søge mod nord på jagt efter byttedyr, bær og frugter.

Endelig, for omkring 15.000 år siden, ophørte istiden. Langsomt blev større og større dele af Europa og Mellemøsten forvandlet til steppeland og skove, hvor mennesker kunne finde varig

overlevelse. De var nomademennesker, jægere og samlere, som ikke tænkte på at dyrke marker eller holde hjorder af kvæg. Deres huse - eller hytter - var også simple og midlertidige konstruktioner, som kun egnede sig for korte ophold. Deres liv var bestemt ikke præget af materielle goder. På dette tidspunkt havde man ikke engang opfundet keramik og pottemagervirksomhed.

I Anatolien i det østlige af det nuværende Tyrkiet fik nogle af disse jægere for 12.000 år siden imidlertid en forbavsende idé. De byggede et tempel. Det var en rund struktur af sten og med et tag, der blev båret af store T-formede og fint tilhuggede stensøjler. Søjlerne blev endda udsmykket med relief-

fer af dyr og geometriske symboler.

Det var - så vidt vi ved - det første tempel i verden.

Tidskapsel fra stenalderen

Tempelbyggerne i Anatolien var stenaldermennesker, som formodentlig rejste over et større område for at finde mad. Så det var en vild idé at bygge et stentempel, som jo ifølge sagens natur er absolut stationært. Det var også et krævende projekt at udhugge de store bæresøjler med simple stenalderredskaber.

Men jægerne var faktisk så fornøjede med deres tempel, at de over tid byggede en hel stribe nye templer ved siden af det første.

I omkring 2.000 år stod

templerne i Anatolien. Generation efter generation var det en vigtig helligdom for nomadefolkene.

Men for 10.000 år siden skete der noget mærkeligt. Templerne blev lukket. De gamle guder blev glemt. Og folk besluttede at begrave den gamle helligdom.

Der var ikke tale om at ødelægge de forladte templer. Man begravede dem simpelthen under tusinder af tons grus, sand og småsten. Arbejdet med at tildække templerne har stået på i årtier og gruset og stenene blev hentet langvejs fra.

Til sidst var der kun en vældig høj at se. En grusdyngede som så mange andre grusdyngede. Denne dyngede var dog så påfaldende, at den blandt de lokale fik navnet Göbekli Tepe. Det betyder "Topmave højen."

Ingen huskede længere, at højen var kunstig og at den rummede et velbevaret ældgammelt tempelkompleks, som stenalderfolk havde forvandlet til en slags tidskapsel. En tidskapsel som først blev genopdaget og åbnet i slutningen af det 20. århundrede.

Tempel for dyreverdenen

Göbekli Tepe kom først i arkæologernes søgelys i 1963. Man fandt nogle stenalderredskaber og nogle større tildannede sten på den grusfyldte høj, men der blev ikke gjort noget større nummer ud af det. Først i 1995 begyndte den tyske arkæolog Klaus Schmidt at udgrave højen. Og det arbejde har med afbrydelser stået på i nu mange år. Alligevel er det kun en mindre del af den 15 meter høje og 300 meter brede høj, som indtil nu er blevet udgravet.

Bl.a. har man udgravet fire tempel-indelukker. Men undersøgelser med jordradar har vist, at der ligger yderligere mindst 16 gamle tempelstrukturer begravet under

Foto side 15: Aftenfoto af en del af Göbekli Tepe komplekset. (Foto: Avi Bachenheimer). Indsat tegning side 15: En tegners gengivelse af stenalderfolkets arbejde med at opføre templerne ved Göbekli Tepe.

De tre fotos til venstre her på siden viser detaljer fra søjlerne i Göbekli Tepe. Øverst ses gribbe og en skorpion. Den store grib til venstre spiller bold med noget, som muligvis er et menneskehoved. Under skorpionen anes til højre en hovedløs torso. Muligvis er dette en fortælling om en himmelbegravelse i stil med den tibetanske begravelse, hvor den dodes krop parteres og overlades til gribbe.

Søjlen på foto i midten viser muligvis et lyn med en dyrefigur.

På nederst foto ses en søjle med en gengivelse af et kattedyr og et vildsvin.

Fotos side 17: En rekonstruktion af et tyre-tempel fra den 8.000 år gamle stenalderby Catal Höyük i det centrale Anatolien. Det indsatte foto viser en lille statue af en svulmende modergudinde fra kulten i Catal Höyük. Båden tyren og modergudinden symboliserer frugtbarhed. (Fotos fra Museet for de Anatolske Kulturer i Ankara)

tusinder af tons grus og sten i Göbekli Tepe højen. Flere end 200 op til 20 tons tunge T-formede søjler er blevet opdaget i de begravede templer. En enkelt delvis tildannet søjle på 60 tons er opdaget i et nærliggende gammelt stenbrud.

Mange af disse T-søjler har relieffer af geometriske figurer og af vilde dyr, som fx vildsvin, ræve, gazeller, slanger, insekter, edderkopper og fugle, især gribbe. Der er også relieffer af dyr, som i dag ville blive betragtet som husdyr - fx tyre. Men alt tyder på, at tempelbyggerne var et jægerfolk, som hverken holdt husdyr eller dyrkede afgrøder. Så når man afbilder en tyr, er det nok snarere en vildokse.

For 12.000 år siden var klimaet i det østlige Tyrkiet mere fugtigt og køligere end i dag. Så landskabet har været frodigt, og

der kan sagtens have været god jagt på mange slags vilde dyr.

Fra jagt til jordbrug

Göbekli Tepe har været en central og påfaldende helligdom i et landskab, hvor der kun har været få og primitive bebyggelser. Der har heller ikke været mange mennesker dengang, så tempelbyggeriet har været en meget krævende affære, som involverede mennesker fra en vældig radius.

Tilsvarende har den totale tildækning af templerne for 10.000 år siden været en kolossal kraftpræstation.

Hvorfor i alverden gik man i gang med dette tilsyneladende nytteløse projekt? Man kunne vel bare have droppet templerne, og have overladt dem til fygesand og tidens tand.

Men nej. Templerne måtte ikke ødelægges. I stedet skulle de åbenbart begraves - koste hvad det ville. Måske var denne begravelse i virkeligheden et udtryk for repekt. Der har sikkert været en religiøs begrundelse. Nye guder var blevet udpeget, og de gamle skulle stedes til hvile med æren i behold.

De nye guder har velsagtens været bøndernes og byernes guder. Den slags guder, som vi fx finder i en af verdens ældste byer, den 8.000 år gamle Catal Höyük, der ligger i det vestlige Tyrkiet 700 km vest for Göbekli Tepe. Catal Höyük menes at have været en veritabel storby med op mod 2.000 huse og omkring 5.000 indbyggere.

I denne oldtidsby har man fundet templer fra tiden efter jægerne. Her er tyrehoveder og figurer af korpulente kvinder.

Tydeligvis har det ikke været jagt, men frugtbarhed, der har været i fokus på denne tid.

Lydfænomen indgød ærefrygt

Göbekli Tepe repræsenterer et vældigt spring i udviklingen af den menneskelige bevidsthed og virke-trang - fra jæger-tid til megalit-tid. Pludselig begyndte folk at bygge og rejse strukturer af ofte ganske store sten (mega lit = stor sten). Samtidig hermed, eller umiddelbart efter, gik folk over til bondesamfund.

Denne megalitiske fase ses i mange kulturer verden over, og den er i sig selv et interessant problem.

Et forskerhold fra Italien og Finland har endda opdaget, at hidtil ukendte og upågtede kræfter måske stod bag den impuls, der fik folk til at bygge Göbekli Tepe på netop den udvalgte lokalitet i det

sydøstlige Anatolien.

Det er rimeligt at formode, at fortidens folk ikke blot byggede deres helligdomme på tilfældige steder. De har sikkert gjort sig mange tanker om, hvor det ville være bedst at rejse kulthuset.

Forskerholdet har gennemført målinger af magnetiske forhold og infralydsfænomener i mange kendte, gamle helligsteder i Europa og Mellemøsten. Og de har opdaget, at der ofte forekommer dyb infralyd på helligstederne. Der er tale om lydfænomener på mellem 15 og 25 Hz. Dvs., at der er tale om lyde lige under det hørbare frekvens område.

Disse lave og langsomme svingninger kan man ikke høre. Men de mærkes af kroppen og de har - hævder forskerne - en evne til at fremme afslapning, meditation og bevidsthedsændring.

I indelukke D, der er den

ældste del af Göbekli Tepe, har de målt en konstant rumlen omkring 20 til 22 Hz med en lydstyrke på 42 til 46 db.

Denne lavfrekvente rumlen skyldes sandsynligvis tektonisk aktivitet på stedet. Templet er altså bygget over eller nær en brudzone, hvor der konstant opbygges spændinger mellem de store fastlandsplader under Anatolien. Det er disse spændinger, der nu og da udløser jordskælv i området.

Magnetisk søjle

Infralyden på stedet kan meget vel have været en vigtig faktor, da shamaner for 12.000 år siden udpegede den bedste placering for templet. Man kan forestille sig, at de var opmærksomme på den svage infralyd og at de måske endda vidste, at denne lyd påvirkede folk til religiøs eftertanke og ærefrygt, når de besøgte templet.

En anden faktor har måske været magnetiske mærkværdigheder.

Forskerne opdagede, at der foran en af de T-formede søjler i tempel D findes et lodret spiralformet magnetfelt, der som en lille hvirvelvind rejser sig foran søjlen. Den slags spiralformede magnetfelter findes også i den 4.000 år gamle stenkreds Rollright Stones ved Oxford. Og på Sillustani gravsletten ved Titicacasøen i Peru findes en stor sten med en spiralformet helleristning. Under helleristningen kan man måle et spiralformet magnetfelt.

Meget tyder på, at folk for årtusinder siden kendte til disse særlige magnetfelter, og at de brugte felterne til en eller anden form for magisk eller terapeutisk arbejde. Vi ved ikke, hvordan fortidsfolk opdagede og kortlagde felterne - eller hvad de eventuelt tænkte om magnetfelternes påvirk-

ning. Men der er næppe tvivl om, at de var helt opmærksomme på de specielle felter. Det ser vi fx i Guatemala med de besynderlige magnetiske statuer af "topmavemænd" fra den fjerne olmekertiden. Her har forskere fra Harvard opdaget kraftige magnetfelter med poler ved henholdsvis navlen og ved højre kind på statuerne (læs forrige nr. af "Menneske og mysterie" side 45).

Af forskerholdets rapport om målingerne i Göbekli Tepe i 2017 fremgår det bl.a. at:

"Under ekspeditionen fik vi mulighed for at måle og registrere vibrationer fra undergrunden og magnetiske felter på stedet.

Resultatet af vore undersøgelser er forbavsende og bekræfter, at Göbekli Tepe har de samme akustiske aspekter, som vi har fundet i andre vigtige og gamle helligsteder i Europa og Lilleasien. Vores mest interessante opdagelse var imidler-

tid, at en søjle i indelukke D synes at være fokuspunkt for en sofistikeret mekanisme af vibrationer og magnetfelter, der påvirker hjernen. Denne opdagelse viser at civilisationen, der byggede templet, havde en langt større viden om subtile naturfænomener og om samspillet mellem fysiske forhold og psykiske fænomener, end vi tidligere har erkendt."

Litteratur og net

Bachenheimer, Avi: **Gobekli Tepe**. Birdwood, Western Australia 2018.

Rapport om magnetiske og akustiske undersøgelser (kan findes på nettet): **Archaeoacoustic Analysis in Enclosure D at Göbekli Tepe in South Anatolia, Turkey**

